

**ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA
U CETINSKOJ KRAJINI**
**Radovi kolokvija „Rimska vojska u procesu
romaniziranja provincije Dalmacije“,**
Hrvatsko arheološko društvo, Muzej Cetinske krajine,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Zagreb, 2011, 380 str.

Hrvatsko arheološko društvo bilo je organizatorom skupa 10. – 13. listopada 2006. u Sinju pod naslovom „Arheološka istraživanja u Cetinskoj krajini“, u sklopu kojega je priređen znanstveni kolokvij „Rimska vojska u procesu romaniziranja provincije Dalmacije“. Zbornik obuhvaća ukupno šesnaest radova – jedanaest s temom o istraživanjima u Cetinskoj krajini i pet o rimskoj vojsci u procesu romanizacije Dalmacije. Treba se podsjetiti da je 1980. g. Hrvatsko arheološko društvo (HAD) u Sinju priredilo skup s temom „Cetinska krajina od prethistorije do dolaska Turaka“, što pokazuje kontinuitet u radu HAD-a i svesrdnu skrb u praćenju i objavljivanju rezultata istraživanja u hrvatskim regijama. Zbornik počinje radom Anite Librenjak, ravnateljice Muzeja cetinske krajine, „Pregled arheoloških istraživanja u Cetinskoj krajini od 1980. do 2006. godine“. U njemu saznajemo da su na području Cetinske krajine u 25 godina obavljena istraživanja na četrdesetak lokaliteta, među kojima se ističu Bisko, Čačvina, Gardun, Sinj (tvrđava Grad), Trilj, Udovičići i dr. Uz rad je priložen pregledan zemljovid lokaliteta, te tridesetak fotografija tijekom istraživanja. Stanko Piplović u radu „Antički nalazi u sinjskom kotaru na prijelazu XIX. u XX. stoljeće“ uglavnom se osvrće na istraživanja rimske kolonije *Aequm* kod sela Čitluka. Tomislav Šeparović „Novac s Garduna u muzeju Cetinske krajine“ piše o numizmatičkim nalazima koji se čuvaju u muzeju. Riječ je o 162 primjerka novca koji su mogli biti determinirani. Najstarija su dva primjerka numidskoga novca, kovanih u 2. st. pr. Kr. Najbrojniji su primjerci rimskoga novca, od kojega 13 primjeraka spada u razdoblje Republike, a ostali su zastupljeni u rasponu od cara Augusta do Honorija,

uz primjerke rimskoga provincijalnoga i bizantskoga novca. Dino Demicheli „Neobjavljeni antički natpisi iz Muzeja Cetinske krajine i Zbirke Franjevačkoga samostana u Sinju“ analizira 20 natpisa, od ulomaka monumentalnih stela do tipičnih žrtvenika. S onomastičkoga gledišta zanimljivi su spomeni imena *Beucus*, *Paicus*, *Tertia* i *Applus*. Miroslava Topić opisuje kamene, metalne, staklene i keramičke nalaze iz sela Čitluk (*Colonia Claudia Aequum*) u radu „Nalazi s Čitluka u fundusu Muzeja Cetinske krajine“. Uz rad je priložen katalog s 90 opisanih nalaza. Autorica navodi da je Aequum bio „jedini rimski grad sa statusom kolonije u unutrašnjosti provincije Dalmacije“ (str. 116). Ipak, treba nadodati da su mogući status kolonije u unutrašnjosti Dalmacije imali Ilidža (*Aquae S.*), Srebrenica (Domavia) i Rogatica (*Colonia R.*). „Antičke fibule iz vojnoga logora Tilurij (Gardun)“ rad je Sanje Ivčević iz Arheološkoga muzeja u Splitu. U njemu su s ilustracijama potanko opisane fibule iz vojnoga tabora Tilurij, koje se čuvaju u Muzeju Cetinske krajine u Sinju i u Arheološkome muzeju u Splitu. Zastupljeno je deset tipova fibula – vojnih (aucissa, četrnaest s natpisom) i civilnih. Dominiraju fibule iz ranijega razdoblja kada je Tilurij bio legionarski tabor. Rad Zrinke Šimić-Kanaet „Rimske svjetiljke iz Tilurija“ obrađuje također nalaze s lokaliteta Gardun pored Trilja. Riječ je o standardnim svjetiljkama prvoga i dijela drugoga stoljeća (Loeschcke tip I, Loeschcke tip III, Loeschcke tip IV, Loeschcke tip VIII i dr.). Dubravka Čerina ima rad „Osam amfora iz arheološke zbirke Muzeja Cetinske krajine“, u kojemu opisuje amfore različitoga podrijetla, od sjeverne Afrike do zapadnoga i istočnoga Mediterana (Lamboglia 2, Dressel 2 – 4 i dr.). Marinko Tomasović u radu „Arheološka topografija lijeve strane donjeg toka Cetine“ minuciozno raščlanjuje arheološku topografiju prostora sela Gornjih Brella, Slimena, Kućića i Svinišća u omiško-rogozničkom zaleđu. Uz rad je priložen pregledan zemljovid i fotografije najkarakterističnijih nalaza. Ivana Ožanić Roguljić u članku „Otok – Mirine“ opisuje jednobrodnu baziliku s krstionicom, koja je otkrivena 1955. na položaju Mirine u Otoku. Franko Oreb „Dopisivanje o Petra Bačića Krstitelja iz Sinja s Franom Radićem, urednikom *Starohrvatske prosvjete*“ govori o sadržaju nekoliko sačuvanih pisama, koje je o. Petar Bačić pisao Frani Radiću, tadašnjem uredniku *Starohrvatske prosvjete*.

Kolokvij „Rimska vojska u procesu romaniziranja provincije Dalmacije“, koji je organiziran istodobno sa znanstvenim skupom HAD-a u organizaciji Odsjeka za arheologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Arheološkoga muzeja u Zagrebu, bio je zastupljen s devet radova, od kojih je u zborniku objavljeno pet. Miroslav Glavičić piše o istraživanjima u Burnumu u radu „Arheološka istraživanja amfiteatra u Burnumu“. Na

periferiji rimskoga vojnog tabora u Burnumu izgrađen je vojni amfiteatar, vjerojatno u doba cara Klaudija. Otkriće natpisa u čast cara Vespazijana svjedoči da je radove, koje su izvodili pripadnici IV. legije, financirao sam car Vespazijan. Amfiteatar je služio za potrebe vojske i jamačno za civilne potrebe. U svakom slučaju vojni amfiteatar u Burnumu spada u najočuvanije objekte te vrste u Rimskom Carstvu. Luka Bekić „Andetrij, rimsko vojno uporište. Topografske odrednice“ govori o topografiji Andetrija, važnoga mjesta iz ratova Rimljana s Delmatima. Prema Bekiću delmatska gradina Andetrij nalazio se u Mućkoj dolini, najvjerojatnije na položaju Čukova greda, na obroncima Svilaje. Radoslav Dodig „Rimski kompleks na Gračinama. Vojni tabor ili...?“ piše o rezultatima istraživanja koja su provedena na lokalitetu Gračine na Humcu (1977 – 1980), četiri km jugozapadno od Ljubuškoga. Voditelj istraživanja Ivo Bojanovski definirao je istražen dio kompleksa kao dio rimskoga vojnoga tabora (principia i paviljon za momčad. Ipak, Bojanovski nije nikad objavio cjelovit rad o istraživanjima. Na temelju raščlambe plana istraženih prostorija, pokretnih nalaza, ali i usporedbe s drugim auxilijarnim taborima, Dodig zaključuje kako na Gračinama nije otkopan vojni tabor, već možda njegovi prateći dijelovi – kupalište (balneum) s jednim stambenim objektom (casa?). Uz rad objavljeni su planovi istraženoga dijela kompleksa, čiji su autori Ivo Bojanovski i Đuro Basler, kao i usporedni primjeri principia i paviljona za momčad drugih rimskih vojnih tabora. Adnan Busuladžić, ravnatelj Zemaljskoga muzeja BiH u Sarajevu, govori o rimskoj vojnoj opremi nađenoj na lokalitetu Mogorjelo kod Čapljinje u radu „Neki primjeri rimske vojne opreme iz Mogorjela“. Uz rad priložen je i katalog nalaza – koplja, sulice, balistički projektili i drugi metalni nalazi. Tematski dio kolokvija završava radom „Rimski vojni pečati u Cetinskoj krajini“, koji potpisuju Domagoj Tončinić, Angela Tabak i Anita Librenjak. Dobar dio pečata donosi se prvi put, što uvelike mijenja sliku o do jučer malo poznatoj produkciji rimske vojske na području provincije Dalmacije. Uz poznate pečate IV legije Flavia felix i XI. legije Claudia pia fidelis nalaze se i pečati Cohors III Alpinorum i Legio VII Claudia pia fidelis.

Radoslav Dodig